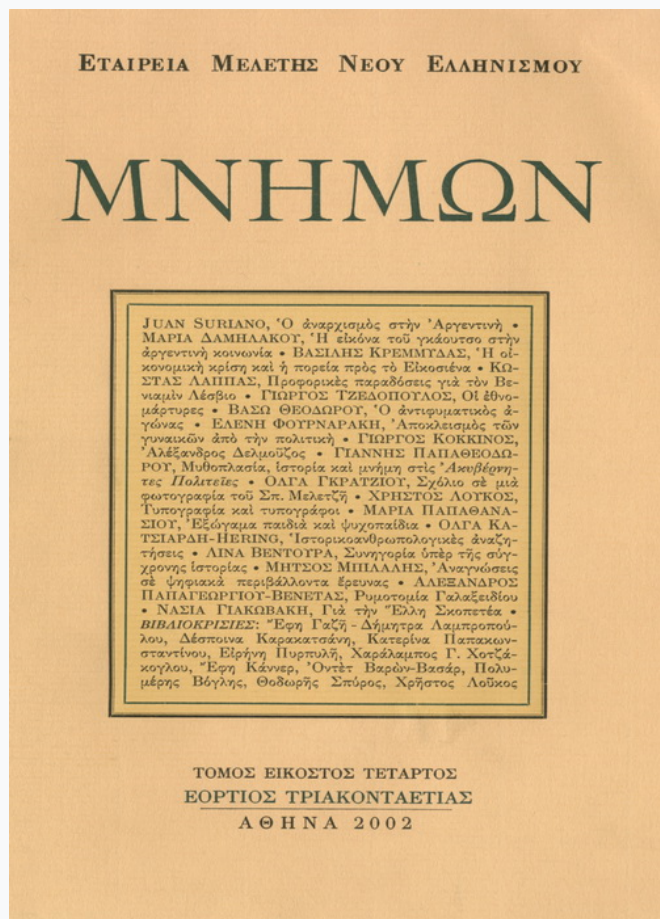

Μνήμων

Τόμ. 24, Αρ. 2 (2002)

Photini Constantopoulou (επιμ.), The Foundation of the Modern Greek State. Major Treaties and Conventions (1830-1947), Υπουργείο Εξωτερικών, Αθήνα 1999

ΧΡΗΣΤΟΣ ΛΟΥΚΟΣ

doi: [10.12681/mnimon.760](https://doi.org/10.12681/mnimon.760)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΛΟΥΚΟΣ Χ. (2002). Photini Constantopoulou (επιμ.), The Foundation of the Modern Greek State. Major Treaties and Conventions (1830-1947), Υπουργείο Εξωτερικών, Αθήνα 1999. *Μνήμων*, 24(2), 462-463.
<https://doi.org/10.12681/mnimon.760>

Photini Constantopoulou (ἐπιμ.), *The Foundation of the Modern Greek State. Major Treaties and Conventions (1830-1947)*, Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν - Ὑπηρεσία Ἱστορικῶν Ἀρχείων / Καστανιώτης, Ἀθήνα 1999, 189 σ.

Ἐπέλεξα νὰ παρουσιάσω καὶ τὸ βιβλίον ποὺ ἐπιμελήθηκε ἡ Φωτεινὴ Κωνσταντοπούλου γιὰ νὰ δείξω πῶς οἱ ἀρετὲς ποὺ ἐπесήμανα στὴν ἔκδοση τῶν ἐκθέσεων τοῦ W. Meyer λείπουν ἐδῶ κατὰ προκλητικὸ τρόπο. Στὰ μεθοδολογικά, πρῶτα: δὲν ὑπῆρξαν ἐπιστημονικὰ κριτήρια στὴν ἐπιλογὴ τῶν διπλωματικῶν κειμένων ποὺ δημοσιεύονται. Ἡ σύντομη σημείωση τῆς ἐκδότριας «The Treaties in this volume are not presented in their entirety. The editor has selected articles directly related to the formation of the modern Greek state but also addresses other important issues of Greek historical interest...» (σ. 26), εἶναι γενικόλογη καὶ καθόλου δὲν δείχνει ὅτι τὴν ἀπασχόλησε τὸ πρόβλημα. Φυσικὰ δὲν περίμενε κανεὶς νὰ δημοσιευτοῦν ὅλα τὰ κείμενα καὶ σὲ ὅλη τους τὴν ἔκταση. Περίμενε ὅμως μὴ στοιχειώδη ἐξήγηση γιὰτὶ ἐπιλέχθηκε αὐτὸ καὶ ὅχι τὸ ἄλλο πρωτόκολλο, αὐτὰ καὶ ὅχι τὰ ἄλλα ἄρθρα μιᾶς συνθήκης. Ἡ ἐκδότρια προτίμησε τὴ σιωπηλὴ, δηλαδὴ χωρὶς ἐπιστημονικὰ κριτήρια, αὐθαίρετη ἐπιλογὴ, μέθοδο ποὺ ἤδη ἔχει χρησιμοποιήσει καὶ γιὰ τὴν ἔκδοση τουλάχιστον ἄλλης μιᾶς κατηγορίας δημοσιευμένων κειμένων ἢ ἐγγράφων.¹ Ὁ ὑπότιτλος τῆς ἔκδοσης «Major Treaties and Conventions» ἔβαζε φυσικὰ ἕναν περιορισμό, ἀλλὰ τὸ ζήτημα τῆς ἐκθεσης τῶν κριτηρίων ἐπιλογῆς παραμένει ἀκέραιο.

Ἐνδεχομένως τὸ κενὸ θὰ συμπληρωνόταν ἂν στὰ εἰσαγωγικά σημειώματα τῆς ἐπιμελήτριας, τὰ ὁποῖα συνοδεύουν κάθε

ἐκδιδόμενο κείμενο, εἴχαμε οὐσιαστικὴ παρουσίαση τῶν γενικότερων πολιτικῶν καὶ διπλωματικῶν ἐξελλίξεων ποὺ ὀδήγησαν στὶς διεθνεῖς αὐτὲς πράξεις. Εἶναι ἀπορίας ἄξιο γιὰτὶ δὲν ἐγινε χρῆση τῶν τόσων σημαντικῶν ἔργων ποὺ διαθέτουμε, ὥστε τὰ συνοδευτικὰ αὐτὰ κείμενα νὰ ἔχουν ἱστορικὴ βαρύτητα. Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ γράφει κανεὶς γιὰ τὸ Διακανονισμό τῆς Κωνσταντινούπολης καὶ νὰ ἀγνοεῖ τὸ ἄρθρο τοῦ Ἐλευθέρου Πρεβελάκη² ἢ ἄλλα του σχετικά ἔργα καὶ ἡ μόνη παραπομπὴ νὰ εἶναι στὴν Πολιτικὴ Ἱστορία τοῦ Σπ. Μαρκεζίνη; Ἄν ἡ ἐπιμελήτρια εἶχε διαβάσει τὸ ἄρθρο, ἢ κατὰ ἀντίστοιχο, θὰ ἔγραφε κατὰ ποὺ θὰ μπορούσε νὰ ἐξηγήσει μὲ ποιὲς βασιανιστικὲς διαδικασίες καὶ ποῖα πρωτόκολλα, ποὺ καθόλου δὲν μνημονεύονται,³ φθάσαμε στὸ ἀποτέλεσμα αὐτό. Γιὰ τὸ ἐπίπεδο τῶν σημειωμάτων αὐτῶν, ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρω πῶς καταλήγει τὸ σχετικὸ μὲ τὴ συνθήκη τοῦ Λονδίνου τῆς 29 Μαρτίου 1864. Ἀφοῦ ἀναφέρεται στὴν αὐξηση τῆς ἐθνικῆς ἐπικράτειας καὶ τὴν προσάρτηση τῶν Ἑπτανήσων, σημειώνεται: «However, the incorporation of the Ionian Islands to Greece also increased the economic bur-

2. «Ὁ Διακανονισμὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως (9/21 Ἰουλίου 1832)», *Μνημοσύνη* 5 (1974-1975) 201-283. Ἡ παρουσίαζόμενη ἐδῶ ἔκδοση προφανῶς ἀγνοεῖ τὴ διαφορὰ τῶν ἡμερολογίων καὶ παραπέμπει ἀσχολίαστα στὸ νέο, ὥστόσο κάποια γεγονότα στὴν Εἰσαγωγὴ δίδονται μὲ τὸ παλαιό.

3. Τὸ πρῶτο ἐδῶ δημοσιευμένο πρωτόκολλο ἀντλεῖται ἀπὸ τὴ συλλογὴ διεθνῶν πράξεων ποὺ ἀφοροῦν στὴν Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία τίς ὁποῖες ἐξέδωσε ὁ Gabriel effendi Noradounghian. Στὸ ἴδιο ὅμως τόμο ὑπάρχουν καὶ ἄλλες διεθνεῖς πράξεις σχετικὲς μὲ τὴν Ἑλλάδα, γιὰ τὴν περίοδο 1826-1832, ἡ ἀπλὴ καὶ μόνον ἀνάγνωση τῶν ὁποίων θὰ ἐπέτρεπε κάποια συνειδητοποίηση ὅτι οἱ ἐξελλίξεις ἦταν τουλάχιστον πολὺ πλοεσ.

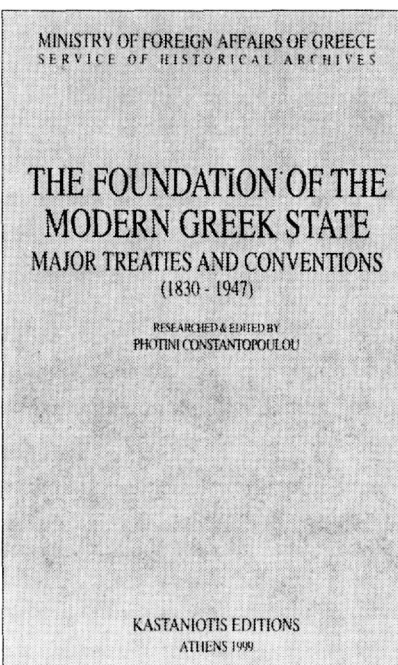
1. Βλ. τίς σχετικὲς ἀντιρρήσεις τῆς Ρίνας Μπενβενίστε («Περὶ ἀρχείων, Ἑβραίων, ἱστορίας καὶ πολιτικῆς», ἐφημ. *Ἀόγη*, 14.1.2001) γιὰ τὸ δημοσίευμα: *Documents on the History of the Greek Jews...*, ἐπιμέλεια: Φωτεινὴ Κωνσταντοπούλου - Θ. Βερέμης, Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν/Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν/Καστανιώτης, Ἀθήνα 1998.

dens of the Greek State». Γενικά, σὰ σημειώματα αὐτά, πὺ καλύπτουν μερίζονα θέματα τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας τοῦ 19ου καὶ 20οῦ αἰώνα, ὑπάρχουν 5-6 μόνο παραπομπές σὲ ἄλλα δημοσιεύματα. Ἀπὸ ποῦ ἀντλεῖ αὐτὴ τὴν αὐτοπεποίθηση ἡ κυρία Κωνσταντοπούλου καὶ ὁμιλεῖ περὶ παντὸς χωρὶς νὰ ἀναφέρεται σὲ βασικὰ ἔργα; Ἀπὸ βαθύτερη γνώση, περιφρόνηση τῆς δουλειᾶς καὶ τῆς γνώμης τῶν ἄλλων ἢ ἀπὸ ἄγνοια;

Τὰ ὅσα γράφει στὴν Εἰσαγωγὴ ἐπιβεβαιώνουν τὶς χειρότερες ὑποθέσεις. Καὶ ἐδῶ, σὲ ἓνα κείμενο 12 σελίδων, παρουσιάζεται ἀξιοματικά ἡ πολιτικὴ καὶ διπλωματικὴ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος. Οἱ πραγματικὲς παραπομπές εἶναι τέσσερις μόνο καὶ γιὰ λόγους πληροφοριακοὺς (στὸν Κ. Παπαρηγόπουλο, γιὰ παράδειγμα, γιὰ νὰ μάθουμε πόσα στρατεύματα εἶχε ὁ Ἱμπραῆμ ὅταν ἀποβιβάστηκε στὴν Πελοπόννησο). "Ο,τι ἡ νεοελληνικὴ ἱστοριογραφία παρήγαγε τὰ τελευταῖα χρόνια, γιὰ νὰ περιοριστῶ μόνον σ' αὐτά, λείπουν τελείως ἀπὸ τὸ ἱστορικὸ αὐτὸ διάγραμμα. Ἀπροκάλυπτα λέγεται ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση ἄρχισε τὴν 25ῃ Μαρτίου 1821 ὅταν ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς ὕψωσε τὴ σημαία τοῦ ἀγῶνα· ἢ ὅτι στὴ διάρκεια τῆς Ὀθωμανικῆς κυριαρχίας, «secret schools in which young Greeks were taught by the clergy functioned at night in churches». Σὲ σχέση μὲ τὸ πῶς φθάσαμε στὴν ἔξωση τοῦ Ὀθῶνα ἢ τὴν ἐμπλοκὴ τῶν μεγάλων δυνάμεων στὶς ἐλληνικὲς ὑποθέσεις ἢ τὴν πολιτικὴ τοῦ Βενιζέλου κλπ. σπάνια βρῆκα κάτι πὺ νὰ μὴν εἶναι ἀπελπιστικά γενικευτικό, κοινὸς τόπος καὶ εὐρύτατα γνωστό· ἀντίθετα παρατήρησα τὴν ἑλλειψὴ καθ' ἀναφορὰς στὴν Κατοχὴ καὶ τὴν Ἀντίσταση. Τέτοιες παραλείψεις εἶναι ἀκόμῃ πὺ ἐμφανεῖς στὸ χρονολόγιο μὲ τὸ ὁποῖο κλείνει ὁ τόμος, συνταγμένο κι αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἐπιμελήτρια (π.χ. ἀναφορὰ στὴν ἔναρξιν τοῦ «πρώτου γύρου» τοῦ Ἐμφυλίου Πολέμου τὸ 1943, ἀλλὰ καμία μνεία τῶν Δεκεμβριανῶν ἢ τῆς ἔναρξιν τοῦ Ἐμφυλίου (1947), ἐνῶ ὑπερβολικὲς, συγκριτικὰ, εἶναι οἱ μνείες τῆς κυβερνητικῆς δράσης τοῦ

Γ. Παπανδρέου τὸ 1944). Μὲ τὸν ἴδιο ἐλλιπὴ τρόπο ἀντιμετωπίζονται καὶ οἱ ἄλλες περίοδοι τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας.

Εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ παροῦσα ἐκδόση θὰ κυκλοφόρησε εὐρύτερα καὶ ὅχι μόνο σὲ ἐλληνικοὺς κύκλους, ἀφοῦ εἶναι σὰ ἀγγλικά. Ἀλλὰ τίθεται, νομίζω, ἓνα σοβαρὸ ζήτημα: ποιά εἰκόνα γιὰ τὸ ἐπίπεδο τῆς ἐλληνικῆς ἱστοριογραφίας προκύπτει ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις τῆς Ἱπηρεσίας Ἱστορικῶν Ἀρχείων τοῦ Ἱπουργείου Ἐξωτερικῶν. Ἡ

ἱστορικὴ διάσταση τῆς ὑπηρεσίας αὐτῆς καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι εἶναι δημόσια ἐγείρει κάποιες προϋποθέσεις ἐπάρκειας ὅσων μετέχουν, καὶ μάλιστα σὲ διευθυντικὸ ἐπίπεδο, στὸ σχεδιασμὸ τῆς ἀρχεαρχικῆς πολιτικῆς καὶ τῆς ἱστορικῆς ἀξιοποίησης τῶν τεκμηρίων πὺ τὸ πλοῦσιον αὐτὸ ἀρχεῖο περιέχει. Τὰ ὅσα ὁμοῦς διαπίστωσα διαβάζοντας τὸ βιβλίο πὺ παρουσίασα μὲ ἀναγκάζουν δυστυχῶς νὰ ἰσχυριστῶ ὅτι δὲν κάλυπταν στοιχειωδῶς τὶς ἀπαιτήσεις μιᾶς ἱστορικῆς ἐκδόσεως καὶ μιᾶς ἱστορικῆς γραφῆς.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΛΟΥΚΟΣ